

فهرست مطالب

مقدمه.....	۹
فصل اول: دلالی و حق العمل کاری.....	۱۱
دلالی.....	۱۱
۱- دلال.....	۱۱
۱-۱- اوصاف دلالی.....	۱۳
۱-۲- وظایف و تکالیف دلال.....	۱۳
۱-۳- تعهدات دلال.....	۱۴
۱-۴- موارد مسئولیت دلال.....	۱۴
۱-۵- موارد عدم مسئولیت دلال (مگر در صورت اثبات تقصیر دلال).....	۱۵
۱-۶- موارد ضمان دلال.....	۱۵
۱-۷- اجرت دلال و مخارج.....	۱۵
۱-۸- مواردی که دلال مستحق اجرت نیست.....	۱۶
۱-۹- مواردی که دلال حق ندارد مخارج انجام دادن معامله را اخذ نماید.....	۱۶
۲- حق العمل کار.....	۱۷
۲-۱- تفاوت حق العمل کاری با دلالی و وکالت.....	۱۷
۲-۲- اوصاف حق العمل کاری.....	۱۸
۲-۳- وظایف آمر.....	۱۸
۲-۴- وظایف و تکالیف حق العمل کار.....	۱۸
۲-۵- مسئولیت حق العمل کار.....	۱۹
۲-۶- حق الزحمه حق العمل کاری.....	۱۹
۳- قائم مقام تجاری.....	۲۰
۳-۱- تفاوت وکالت و قائم مقام تجاری.....	۲۱
۳-۲- تعدد قائم مقام تجاری (م ۳۹۷ ق.ت).....	۲۱

- ۳-۳- قائم به شخص بودن قائم مقامی..... ۲۱
- ۳-۴- تحدید اختیارات قائم مقام..... ۲۱
- ۳-۵- تأثیر موارد زیر نسبت به قائم مقام تجاری..... ۲۱
- ۳-۶- سایر نمایندگان تجاری (م ۴۰۱ ق.ت)..... ۲۲
- ۴- قرارداد حمل و نقل..... ۲۲
- ۴-۱- اوصاف قرارداد حمل و نقل..... ۲۲
- ۴-۲- تفاوت حق العمل کار با متصدی حمل و نقل..... ۲۲
- ۴-۳- ماهیت قرارداد حمل و نقل..... ۲۳
- ۴-۴- تکالیف و اختیارات ارسال کننده..... ۲۳
- ۴-۵- مواردی که ارسال کننده حق استرداد ندارد..... ۲۳
- ۴-۶- تکالیف و اختیارات متصدی حمل و نقل..... ۲۴
- ۴-۷- مسئولیت متصدی حمل و نقل..... ۲۴
- ۴-۸- حق حبس متصدی حمل و نقل..... ۲۶
- ۴-۹- مرور زمان در دعاوی ناشی از قرارداد حمل و نقل..... ۲۶
- ۴-۱۰- اجرت حمل و نقل..... ۲۶

فصل دوم: اسناد تجاری..... ۲۹

- اسناد تجاری..... ۲۹
۱. اصول حاکم بر اسناد تجاری..... ۳۰
۲. ایرادات قابل استناد در برابر دارنده (سوال اختبار کاراموزان قضایی -)..... ۳۲
۳. ایرادات غیر قابل استناد (سوال اختبار کاراموزان قضایی -)..... ۳۲
۴. مزایای اسناد تجاری (سوال اختبار کاراموزان قضایی -)..... ۳۲
۵. عدم اعطای مهلت در پرداخت..... ۳۳
۶. تأدیة وجه اسناد تجاری..... ۳۳
۷. تطبیق اسناد (سوال اختبار کاراموزان قضایی - تفریشیان و محمد باقری)..... ۳۳
۸. هدف از صدور (سوال اختبار کاراموزان قضایی -)..... ۳۴
۹. تاریخ اسناد تجاری (سوال اختبار کاراموزان قضایی -)..... ۳۴

۱۰. عملیات صدور اسناد تجاری (سوال اختبار کاراموزان قضایی -) ۳۴
۱۱. نوع پول در اسناد تجاری ۳۴
۱۲. خسارت تأخیر در اسناد تجاری (سوال اختبار کاراموزان قضایی -) ۳۵
- ۱-۱۲. سفته و برات ۳۵
- ۱-۲. چک: خسارت تأخیر در چک از تاریخ صدور تا وصول می باشد ۳۵
۱۳. وکالت در اسناد تجاری (سوال اختبار کاراموزان قضایی -) ۳۶
۱۴. مفقود شدن اسناد تجاری (سوال اختبار کاراموزان قضایی -) ۳۶
۱۵. چه کسانی در اسناد تجاری مسئول پرداخت هستند؟ (سوال اختبار کاراموزان قضایی -) ۳۸
۱۶. استفاده کننده بلاجهت (در سه سند) ۳۹
۱۷. سفته و برات ۳۹
۱۸. ظهنویسی در اسناد تجاری ۴۰
۱۹. انواع ظهنویسی در اسناد تجاری (سوال اختبار کاراموزان قضایی -) ۴۰
- ۱-۱۹. ظهنویسی به عنوان انتقال ۴۱
- ۲-۱۹. ظهنویسی به عنوان وکالت در وصول ۴۳
- ۳-۱۹. ظهنویسی به عنوان ضمانت ۴۴
- ۴-۱۹. ظهنویس به عنوان وثیقه ۴۴
۲۰. تاریخ تحریر صدور اسناد تجاری ۴۴
۲۱. مبلغ سند تجاری (سوال اختبار کاراموزان قضایی -) ۴۴
۲۲. عدم رعایت مهلت قانونی در برات ۴۵
۲۳. نوع پول در سند تجاری (سوال اختبار کاراموزان قضایی -) ۴۵
۲۴. برات ۴۶
- ۱-۲۴. شرایط شکلی برات (م ۲۲۳ ق.ت) ۴۶
۲۵. قبولی در برات (سوال اختبار کاراموزان قضایی -) ۴۸
۲۶. شرایط قبولی شخص ثالث ۴۹
۲۷. دارنده برات ۴۹
۲۸. چک ۵۱
۲۹. ویژگی چک ۵۱

۳۰. مقررات مربوط به چک (سوال اختبار کاراموزان قضایی -) ۵۲
۳۱. شرایط صدور چک ۵۲
۳۲. انواع چک (سوال اختبار کاراموزان قضایی -) ۵۴
۳۳. موارد تبعیت مقررات چک از برات ۶۴
۳۴. محل چک ۶۴
۳۵. اماره قانونی پرداخت وجه (سوال اختبار کاراموزان قضایی -) ۶۴
۳۶. چک مشروط (سوال اختبار کاراموزان قضایی -) ۶۴
۳۷. مواردی که حق شکایت کیفری از بین می رود ۶۵
۳۸. صدور چک بی محل (سوال اختبار کاراموزان قضایی -) ۶۵
۳۹. فوت صادرکننده چک (سوال اختبار کاراموزان قضایی -) ۶۶
۴۰. گواهی نامه عدم پرداخت توسط بانک صادر می شود ۶۶
۴۱. حقوقی (دادگاه) ۶۷
۴۲. ثبتي اجرائی ۶۸
۴۳. کیفری (دادسرا) ۶۹
۴۴. عناوين کیفری در قانون صدور چک ۶۹
- ۴۵-چک بلامحل دو معنی دارد ۶۹
- ۴۶- تحلیل ماده ۳ قانون صدور چک ۶۹
- ۴۷- تحلیل ماده ۱۰ (صدور چک از حساب مسدود) ۷۲
- ۴۸- تحلیل ماده ۱۴ ق.ص.چ (دستور عدم پرداخت وجه چک) ۷۳
- ۴۹- رابطه علت + سوءنیت + نتیجه ۷۵
- ۵۰- مواردی که شاکی باید رعایت کند ۷۶
- ۵۱- مجازات + قرار + مرجع صالح ۷۶
- ۵۱-۱ تعدد جرم در چک ۷۶
- ۵۳- دادگاه صالح ۷۷
- ۵۴- دارنده حق شکایت ۷۸
- ۵۵- اشخاصی که می توان علیه آنها اقدام به شکایت کرد ۷۹
- ۵۶- صلاحیت ۸۰

۸۰	۵۶-۱. صلاحیت کیفری:.....
۸۰	۵۶-۲. صلاحیت حقوقی.....
۸۰	نحوه محاسبه خسارت تأخیر تأدیه چک:.....
۸۰	نحوه محاسبه خسارت تأخیر تأدیه در سایر دیون:.....
۸۳	نشست های قضایی در خصوص اسناد تجاری.....
۱۵۱	فصل سوم: تصمیمات قضائی در خصوص اسناد تجاری.....
۱۵۱	اخذ اظهارات شاکی.....
۱۵۲	بند اول: صدور چک بلامحل.....
۱۵۲	بند دوم: صدور چک از حساب مسدود.....
۱۵۳	بند سوم: مسدودیت بلاجهت.....
۱۶۲	قانون صدور چک.....
۱۷۵	منابع.....

avabook.com

حمد و سپاس خدای را که در پیکر ما ابزار گشودن اندام را سوار کرد و آلات بستن آن‌ها را مقرر فرمود و ما را از نسیم‌های حیات بخش بهره مند کرد و اعضای انجام دادن کار به ما مرحمت فرمود و ما را با روزی‌های پاکیزه خوراک داد و به فضلش ما را بی نیاز کرد و به عطای خود سرمایه بخشید. قانون تجارت که از دیر باز مورد بی توجهی و کم لطفی قانون گذار قرار گرفت و به کنج عزلت گرفتار آمد بی آنکه سال‌های سال با اصلاحات کثیر خلاها و شکاف‌های موجود در جان وی را تیمار کنند بر عکس با تصویب تزیید قوانین و مصوبات بی شمار مقنن، به این دور افتادگی قانون تجارت دامن زده شد.

کهنه بودن قوانین مربوط به قانون تجارت، سکوت قانون در عرصه‌های جدید تجارت جهانی، چند پارگی و قوانین پراکنده و اصلاحات فراوان قانون فعلی هر چند باعث تصویب لایحه جدید قانون تجارت شد اما تا به همین امروز ما نمی‌دانیم لایحه جدید قانون تجارت به رشد و پویایی تجارت و قوانین و قواعد اقتصادی کمک می‌کند یا وقت اضافه‌ای است برای تصویب قوانین بی شمار دیگر. اقتباس ناقص از قوانین دیگر، همچنین ارجاع بیش از حد متعارف به عرف و حتی اختلاف در کاربرد عرف در جاهای مکرر این لایحه همچنین ایراد‌های شکلی و ماهوی موجود من جمله عدم توجه به ساختار قانون تجارت و تعریف‌های مجمل و بعضاً ناقص از قوانین بر این نکته تأکید و صحنه می‌گذارد. به هر روی امیدواریم حذف و آزمایش‌های مقنن روزی به ثمر نشیند و نواقص موجود، برطرف و خلاها ازاله گردند.

اهمیت قانونی منسجم در حوزه تجارت بر کسی مکتوم نیست، امروزه با فعالیت روز افزون فعالیت‌های اقتصادی هم در عرصه عمومی و هم در عرصه خصوصی از یک طرف و وجود روابط گسترده‌ی فعالیت بین‌المللی شرکت‌های خصوصی در عرصه تجارت جهانی بیش از وجود قانونی مدونی را

می‌طلبید که با تکیه بر آن هم بتوان به همسان سازی این روابط دست زد و هم با فساد موجود مبارزه نماید، از همین رو سیاست تقنینی ای که بر دوش مقنن است بیش از پیش تحول در این زمینه را پذیرا می‌باشد.

کتاب پیش رو که با حذف زوائد و در راستای فلسفه ی همسان سازی و یکپارچگی قوانین و مقررات قانون تجارت از بدو تولد تا هم اینک با تکیه بر آرا عملی و رویه قضایی محاکم دادگستری انگاشته شد تلاشی است تا به میزان خود به زدودن نواقص و ارائه ی راه کاری مناسب دست زند.

استفاده مکرر از رویه های قضایی محاکم دادگستری و ارائه نظریات مشورتی اداره ی حقوقی قوه قضاییه در این مقررره همچنان که صلاحی ژرف در راستای پر کردن خلاها و نواقص کاربردی ای بوده است که قضات در طول تصدی با آن دست و پنجه نرم می کنند بر این ادعا صحه می گذارد.

کتاب پیش رو که با ایجاز در مطالب و تبری از اجمال به رشته ی تحریر در آمده است با تکیه بر آخرین سلسله قوانین مدون بالاخص قانون صدور چک و تغییر و تحولات موجود در این زمینه به شیوه تطبیقی حقوقی _ کیفری و استفاده از نظرات قضات محترم دادگستری در موارد مخدوش به زیور طبع ارسته شده است تا راهنمای دانش پژوهان باشد. امید است که این پژوهش مقدمه ای باشد دستاویز علم دوستان در پژوهش های آتی.

در پایان بر خود لازم می دانم یادی کنم از شهدا خدمت قوه قضائیه.

دکتر علی جمادی

فصل اول: دلالی و حق العمل کاری

دلالی

۱- دلال

دلال کسی است که در مقابل اجرت، واسطه انجام دادن معاملاتی می شود یا برای کسی که می خواهد معاملاتی نماید، طرف معامله پیدا می کند (م ۳۳۵ ق.ت). دلال به نام و به حساب دیگری عمل می کند. به عبارت دیگر، دلال کسی است که طرفین معامله را به یکدیگر معرفی می نماید و شرایط و خصوصیات معامله را برای طرفین تشریح می کند. دلال در هر صورت، تاجر محسوب می شود و تمام معاملات او وفق ماده ۲ قانون تجارت، تجارتی شمرده می شود، حتی اگر معاملاتی که واسطه آن می شود، تجارتی نباشد؛ چنان که بند ۳ ماده ۳ قانون تجارت می گوید: «هر قسم عملیات دلالی... تجاری است.»

قرارداد دلالی اصولاً تابع عقد وکالت است و جایز است و رعایت قواعد عمومی قراردادها (م ۱۹۰ ق.م) در آن الزامی است؛ بدین معنا که هر جا قانون تجارت ساکت بود، مقررات راجع به وکالت در قانون مدنی حاکم است.

دلال می تواند در رشته های مختلف دلالی کند. این رشته های مختلف، وفق ماده ۷ قانون دلالان عبارت اند از: دلالی معاملات ملکی، دلالی معاملات تجاری و دلالی معاملات شهری. البته باید برای هر کدام پروانه جداگانه داشته باشد. دلال حق حبس ندارد.

۱- مسئولیت کیفری دلال:

- اقدام به نفع طرف دیگر معامله یا اخذ وجه از طرف دیگر برخلاف عرف تجاری محل یا قبول وعده پرداخت وجهی سبب می‌گردد که دلال، مستحق اجرت و مخارجی که کرده نباشد و به مجازات خیانت در امانت محکوم گردد. م ۳۴۹ ق.ت.

۲- انواع دلالی:

- ۱-۲ دلالی برای معاملات ملکی
- ۲-۲ دلالی برای معاملات تجاری
- ۳-۲ دلالی برای خوار و بار و سایر امور شهری

۳- دلالی، دلالان بدون پروانه:

- دلالی دلالان بدون کسب پروانه دلالی باطل نخواهد بود. اقدامات وی نافذ و مستحق اجرت خواهد بود. ستوده تهرانی - حقوق تجارت ج ۴ ص ۵۰

۴- اخذ تأمین از دلال:

- کسانی که می‌خواهند تصدی به دلالی نمایند برای جبران خساراتی که ممکن است قانوناً از عملیات او متوجه اصحاب معامله شود باید به یکی از طرق زیر تأمین بدهد.

- ۱- پرداخت وجه الضمان
- ۲- دادن وثیقه غیر منقول و یا سهام
- ۳- ضمانت یکی از تجار معتبر بانک

میزان وجه الضمان و وثیقه و مبلغ ضمانت و مدت و ترتیب تجدید آن با در نظر گرفتن نوع دلالی در آئین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد تعیین خواهد شد. م ۳ قانون راجع به دلالان مصوب ۱۳۱۷/۱۲/۷

۵- آیا کارگزاران بورس حق العمل کا می‌باشند یا دلال:

- دکتر ستوده تهرانی در جایی کارگزاران بورس را دلال می‌داند (حقوق تجارت ج ۴ ص ۴۸) و در نظری دیگر آنان را حق‌العمل کار معرفی می‌کند (حقوق تجارت ج ۳ ص ۱۷۷) و در نهایت این گونه عنوان می‌کند که کارگزاران بورس در عین حال ممکن است به عنوان

دلالت یا حق العمل کار عمل کنند. حقوق تجارت ج ۴ ص ۶۱. دکتر ربیعا اسکینی معتقد است کارگزاران بورس حق العمل کار هستند، زیرا معاملاتی که در محل بورس انجام می دهند به نام خود می کنند و در این معاملات اصلاً نام آمران خود را فاش نمی کنند (تجارت کلیات ص ۷۷)

۶- دفتر دلالتی:

• دلالتان موظف می باشند علاوه بر دفاتر تجاری موضوع ماده ۶ قانون تجارت، دفاتر مخصوص هم برای عملیات دلالتی داشته و به ترتیب مشخص شده ای عملیات خود را در آن ثبت نمایند. ماده ۱۳ قانون دلالتان مصوب ۱۳۱۷ و ماده ۱۵ آئین نامه دلالتان معاملات بانکی مصوب ۱۳۱۹.

۱-۱- اوصاف دلالتی

- ۱-۱-۱- قرارداد دلالتی جایز است. با فوت یا حجر هریک از طرفین عقد منفسخ می شود و هریک از طرفین می توانند هر زمانی که مایل باشند این قرارداد را فسخ کنند.
- ۱-۱-۲- قرارداد دلالتی به جعاله نیز شبیه است؛ زیرا وقتی دلالتی مستحق حق الزحمه است که نتیجه مورد نظر، یعنی اجرای معامله به وساطت او انجام شده باشد.
- ۱-۱-۳- دلالتی ماهیت نمایندگی ندارد و به همین دلیل در حکم وکالت است.
- ۱-۱-۴- دلالتی عقدی است معوض، با وجود این، عدم تعیین اجرت در قرارداد موجب بطلان عقد نیست؛ زیرا قرارداد دلالتی در موارد سکوت قانون تجارت تابع احکام عقد وکالت است.
- ۱-۱-۵- ید دلالت امانی است و زمانی مسئول است که تعدی و تفریط نموده باشد.

۲-۱- وظایف و تکالیف دلالت

- ۱-۲-۱- دلالت برای هر رشته باید پروانه دلالتی جداگانه داشته باشد.
- ۲-۲-۱- دلالت باید طرفین را از جزئیات معامله مطلع کند، حتی اگر دلالتی را برای یک طرف انجام دهد.

۱-۲-۳- دلال فقط واسطه انجام دادن معامله است و اصولاً حق دخالت در معامله را ندارد؛ بنابراین، دلال نمی‌تواند به جای یکی از طرفین معامله، قبض وجه یا پرداخت دین نماید یا تعهدات آنها را اجرا نماید، مگر اینکه اجازه داشته باشد.

۱-۲-۴- وفق قانون مدنی، هر شخص ثالثی می‌تواند دین دیگران را پرداخت کند، حتی اگر از آنها اجازه نداشته باشد و فقط اگر اجازه داشته باشد، حق رجوع به مدیون را دارد. اما در بحث دلالی، وفق ماده ۳۳۸ ق.ت، دلال حق ندارد به جای هرکدام از طرفین، تأدیة وجه کند، مگر اینکه اجازه داشته باشد.

۱-۲-۵- اگر فروش از روی نمونه باشد، دلال باید نمونه را تا ختم معامله نگهدارد، مگر اینکه طرفین صریحاً او را از این قید معاف کنند.

۱-۲-۶- دلال می‌تواند هم‌زمان در رشته‌های مختلف یا در یک رشته برای افراد مختلف (آمر) دلالی کند، اما باید آنها را از این امر، مطلع کند (م ۳۴۱ ق.ت).

۱-۳- تعهدات دلال

دلال باید در نهایت صحت و از روی صداقت، طرفین معامله را از جزئیات معامله آگاه نماید. این وظیفه حتی در صورتی که وی دلالی را برای یکی از طرفین انجام دهد، ضروری است (م ۳۳۷ ق.ت).

۱-۴- موارد مسئولیت دلال

۱-۴-۱- دلال مسئول تمام اشیا و اسنادی است که در ضمن معاملات به او داده شده است، مگر اینکه ثابت کند که تلف شدن آنها مربوط به شخص او نبوده است (تعهد او در نگهداری آنها، تعهد به نتیجه است و حتی اثبات عدم تقصیر هم او را بری نمی‌کند و تنها با اثبات قوه قاهره از مسئولیت بری می‌شود) (م ۳۳۹ ق.ت).

۱-۴-۲- دلال در مقابل طرفین، مسئول تقلب و تقصیرات خود است، حتی اگر دلالی را فقط برای یک نفر انجام دهد.

۱-۴-۳- اگر طرفین یا یکی از آنها به اعتبار تعهد دلال معامله کند، دلال ضامن معامله است (م ۳۴۵ ق.ت).

۱-۴-۴- اگر دلال در معامله سهیم باشد، باید به طرفی که از آن اطلاع ندارد، اطلاع دهد؛ در غیر این صورت، مسئول جبران خسارت است و نیز به جزای نقدی محکوم خواهد شد.
 ۱-۴-۵- در صورتی که دلال در معامله سهیم باشد، با امر خود متضامناً مسئول اجرای تعهد خواهند بود.

۱-۵- موارد عدم مسئولیت دلال (مگر در صورت اثبات تقصیر دلال)

۱-۵-۱- دلال ضامن اعتبار اشخاصی که برای آنها دلالی می کند نیست (م ۳۴۳ ق.ت).
 ۱-۵-۲- دلال ضامن اجرای معاملاتی که توسط او می شود نیست (م ۳۴۳ ق.ت).
 ۱-۵-۳- دلال مسئول ارزش یا جنس مال التجاره‌ای که مورد معامله بوده است نیست (م ۳۴۴ ق.ت).

۱-۶- موارد ضمان دلال

۱-۶-۱- در معامله سهیم باشد (مسئولیت تضامنی).
 ۱-۶-۲- طرفین یا یکی از آنها به اعتبار دلال معامله کرده باشند.
 ۱-۶-۳- شرط ضمان برای دلال شده باشد.
 ۱-۶-۴- دلال ضامن یکی از طرفین معامله شده باشد.

۱-۷- اجرت دلال و مخارج

۱-۷-۱- اجرت:

۱-۷-۱-۱- اگر معامله با راهنمای دلال و یا با وساطت وی منعقد شده باشد.
 ۱-۷-۱-۲- اگر معامله معلق باشد، دلال پس از حصول شرط (معلق علیه) مستحق اجرت است (م ۳۴۸ ق.ت).

۱-۷-۲- مخارج:

۱-۷-۲-۱- دلال مستحق اخذ مخارجی که کرده است نیست، مگر اینکه شرط شده باشد مخارجی که دلال می کند به او داده شود، ولو اینکه معامله سر نگیرد.
 ۱-۷-۲-۲- عرف به پرداخت مخارج دلال حکم کند (م ۳۵۱ ق.ت).